

Honi vezér az 1836. esztendőre

Kutatóintézetünk könyvtárában böngészve, egy régi naptár került kezembe. Megilletődve lapozgattam benne. A naptár, a kalendárium a régi nyomdások egyik legfontosabb munkaterülete volt. (Az első nyomtatott kalendáriumot, az úgynevezett török kalendáriumot, Gutenberg János készítette 1454-ben.) Ma is elég sokféle kalendárium jellegű naptár jelenik meg, mint újkori képviselői azoknak a régi kiadványoknak, amelyek évszázadokon át igyekeztek lehetőleg mindent nyújtani az olvasónak, aki leggyakrabban az imakönyvén kívül legjobb esetben naptárt vásárolt. Ezért a naptárnak a szokásos időszámítási stb. tájékoztatáson, tudnivalókon kívül igen változatos tartalmat kellett nyújtania, mert hiszen ez jelentette a legtöbb írástudó számára az egyedüli szellemi táplálékot.

A szóban forgó naptárnak már a címe is sokatmondó: „Közhasznú honi vezér. Gazdasági, házi s tiszti kalendárium 1836. szék esztendőre. A két testvér Magyar haza', 's a hozzá tartozó Tartományok' minden rendű 's rangú Olvasói számára”.

A kalendárium, mely „egy címérmetszéssel és két köre metszett táblával” van ellátva, két részből áll. „Az első osztály” élén van a vörössel is nyomott kiemelhető falinaptár, továbbá a szokásos naptári rész. Ezután következnek a különféle fejezetek: „A Jelen 1836-ik évnék csillagászai, időszaki 's levegőégi Karakteristikája”; kimerítő mezőgazdasági tudnivalók; „Orvosi egyveleg”; „Polytechnica; Magyar költői virágok”, természettudományi témák, elbeszélések („mulattató és szívlepkéző események”), statisztikai, földrajzi adatok; „A derült-kezd Barátja” című fejezetben többek között „vidor elme-csapongások”; „Anekdotás Szekrény; Ritkaságok, Aphorismák” stb.

A kalendárium „Második osztály”-a „Az Austria Háznak nemzeti lajstroma”-val kezdődik. A hosszú sor természetesen *maga* az uralkodó nevével kezdődik: „Ferdinánd Károly, Leopold, József, Ferenc, Marcellinus Ausztriai Császár, Magyarország, Csehország, Lombardia és Velence, Galliczia, Lodóméria és Illyriának Királya” stb. A császár után következnek „Hitvese, Ó Felsege élő Testvérjei, Gyermekai, Ó Csász. Királyi Felsege Szülei, Atyjának Testvérei”, ezeknek gyermekei, akik között szerepel „József (Antal János), az arany-gyapjas rend' vitéze Sz. István Magyar királyi, és a' brasil csász. déli kereszt rend' Nagykeresztese, Magyarország Nádor Ispánja, királyi Helytartója és Főkapitánya; a' Jászok' és' Kunok' Grófja 's Birája” stb. József nádorral kapcsolatban is a nemzeti lajstrom felsorolja a nádor „Néhai második Hitvesétől való Gyermekai”-t, harmadik hitvesét és az attól származó gyermekeit.

Ezután következnek a külföldi uralkodók nevei és azok nemzeti lajstroma, a diplomáciai testület, majd pedig az akkor uralmon levő társadalom „oszlopos” tagjai, a miniszterek, az aranygyapjas vitézi rend, a Szt. István magy. kir. Rend tagjai, az aransarkantyús vitézek, „Magyarország Nádor-Ispánja”, az egyházi méltóságok, a zászlós urak, a kormányzések, törvényszékek, tudományos intézetek stb., stb., a „Toldalékban” pedig többek között a kereskedelemre, bankokra, zálogházra, sóhivatalra, vásárookra, postára, gőzhajózásra vonatkozó hasznos tudnivalók.

Már ebből az egészen vázlatos ismertetésből is kitűnik, hogy a kalendáriumot „nem csapták össze”, mint ahogy az nagyon is meglátszik sok mostani kalendáriumon, hanem valóban nagy körültekintéssel és gonddal szerkesztették.

A kalendáriumot egyébként „Pesten, kiadta és nyomtatta Föskuti Landerer, Hatvani utczában, Horváth-ház, 540 szám alatt”. Alakja nagyjában megfelel a mai A 4-esnek. Meglepően kellemesen olvasható, határozott, de nemes metszésű, antikva jellegű betűkből szedték kéthasábosan. Az érvényesítőket egyenletesen zárták ki az akkor még érvényben levő hosszú-hosszú ideig alkalmazott tipográfiai szabálynak megfelelően a mondatzáró pont után dupla kizárással. E szabályt azzal indokolták, hogy a mondat befejezése után a szemnek és az agynak is egy pillanatra meg kell pihennie.

A kalendárium kézi sajtón készült, ehhez képest nyomása tiszta, festékezése egyenletes. A hozzá felhasznált papír természetesen rongyanyagból készült és így még ma sem sárgultak el lapjai.

Befejezésül minden kommentár nélkül idézem a kalendáriumban talált nyomdai vonatkozású és a betűvel, könyvvel kapcsolatos egyes részeket:

Papiros. A kínai papiros, mely a rézmetszetek nyomtatására legalkalmasabb, úgy látszik bambusz és papiros-cperfakéreg vegyítékéből készítették. Azon bánásmód, mellyel a bambuszfa úgy megpuhíttatik, hogy bizonyos gyuradékká (Teig) vagy szövetté válik, különféle kínai papirosgyárakban különféle szokott lenni. (Következik az egyes ilyen módszerek ismertetése.)

Írómasina. Hawkins nevű amerikai egy polygraphot (sokat-író) talált fel, vagyis olyan masinát, mely két, három, négy és több másolatot is adhat egyszerre. Valahányszor az író a főtollat téntába mártja, mindannyiszor a többi toll is ugyanazt cselekszi, s a főtollnak minden legkisebb mozdulását követi s utánozza. Ezen műszer úgy van szerkesztve, hogy a tollak kelletlenül feljebb téntával meg nem telhetnek.

Sztereotipok öntött vasból. 1828. év utolján Ziegler nevű rübelandi könyvnyomató és betűöntő

(Braunschweigban) egy vas sztereotíppal (merően álló nyomat-formákkal) nyomtatott szentírás (biblia) próbalapját nyújtá be a felsőségeknek s engedelemért csedezték, hogy a nyomtatást folytathassa s a szentírást eladhassa. Mivel a nyomtatás igen tiszta és olvasható vala, kérelme megadaték.

Betűk, óriásai. Konstantinápolyban a Szófia-templom kúpján a Koránnak ezen híres versét olvashatni: „Isten világossága a mennynek és a földnek”. Némely betűk 10 rófnyi hosszúak. A ramazán (török nagy böjt) éjszakáin ezen verset néhány ezer lámpa világítja, melyek három körben függnek egymás felett.

Hírlap. A The Times nevű ismeretes londoni hírlap már 46 év óta létezik. Van 13 szerkesztője; ezen szerkesztőknek ismét több, mint 100 dolgozó társuk és levelezőjük van. Több nyomtatik 10 000 példánynál.

Könyvnyomtató műhely (legnagyobb). A császári

könyvnyomtató műhely Párizsban mind külső nagyságára s belső rendezetére, mind nevezetes befolyására nézve az akkori politikai dolgokba Európában, sőt egész világon a legelső volt. Főlséges látvány vala 240 sajtón egyszerre végig nézhetni. A szedők száma 80-ra ment. Több betűládában oly sok betű találkozott, hogy belőlük 60 ívet nyolcadrétben ki lehetne szedni. Azon gyorsaság, mellyel itt valamely munka bevégezteték, csudálkozásra méltó vala. Így például egy 38 ívnyi könyv 24 óra alatt tökéletesen elkészült. Némely munkából 6000 példányt is nyomtattak.

Könyvnyomtató sajtó. Carval úr Londonban a Yorkshire Gazette című hírlapban jelenti, hogy ő egy új könyvnyomtató masinát talált fel, melyet egyszerűsége s olcsósága végett minden eddigé ismert sajtónak bizvást elibe tesz. Ez egészen az ő találmánya, s vele egy óra alatt 1000, sőt 1600 ívet is lehet nyomtatni. —(Sz. A.)

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A „Nyomdaipari Kísérleti Üzem és Laboratórium” jeligés pályázatot hirdet az intézet levélpapírosának nyomdai megtervezésére, illetve kivitelezésére.

A levélpapíros szövege: Nyomdaipari Kísérleti Üzem és Laboratórium, Budapest, V., Reáltanoda u. 5. Telefon: Kutató: 383-542. Üzem: 185-018. Egyszámlaszám: MNB 44. *Alak:* A/4-es (vágva: 210 × 290 mm).

Kivétel: Pontosan kidolgozott grafika vagy tipografika, legfeljebb két színben.

Beküldési határidő: 1958. febr. 15. Jelíges levél csatolandó.

Pályadíjak: I. díj 400,- Ft, II. díj 200,- Ft.

A bírálóbizottság 1958. évi március 1-én dönt az odaítélés felett. Az első díjat nyert munka az intézet teljes jogú tulajdona. A pályázat kiértékelését a Magyar Grafika 1958. 3-4. számában közöljük.

Kérjük olvasóinkat, hogy a hagyományos nyomdász-szeretettel és lelkesedéssel fogadják szívesen felhívásunkat és adják tudásuk legjavát a nyomdászat felemeléséért dolgozó intézetünk ezirányú kérésének kielégítésére.

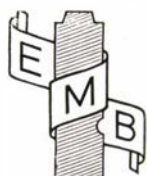
NEMZETKÖZI SZAKMAI HÍREK

A Poligraficeszkoe Proizvodstvo szovjet nyomdaipari szakfolyóirat legutóbbi számának legfontosabb cikkei: Tökéletesítsük a nyomdaipari irányítását, Klisémaratás emulziókban, Az Ukrajnai Nyomdaipari Tudományos Kutatóintézet automatikus expozíció-luxmérője, A rotációs nyomóhengerek átmérő arányának helyes megválasztása, Munkaszervezés a másolóreszlegnél, Papírszalag- és oromszalag-vágógép, Horganylemez-vágógép.

200 amerikai offsetnyomdával tartott anketon megállapították, hogy ezeknek 78%-a előzetesen érzékenyített offsetlemez használ és az üzemek 75%-a helyesli ezek alkalmazását.

Meglepő eredmények. Az USA szaksajtója szerint az új amerikai nylon lemezekkel négy és félmilliót lehet nyomtatni. A lemezeket érzékenyítik és a megvilágítás nélküli részeket kimossák. Az egyengetés néhány perc alatt elkészíthető. A lemezeket egyidejűleg hajlított alakban is előállítják.

Modern szakiskola Kanadában. Montréalban a legmodernebbül berendezett új nyomdaipari szakiskola kezdi meg működését. A normál nappali tagozaton 300, az esti tanfolyamokon 1500 hallgató nyer kiképzést. A szedőgépeken kívül a gépi felszerelés 28 magasnyomó és 12 offsetgépéből áll. Az oktatás nyelve angol és francia.



*Nyomdai betűk, részvonalak,
diszkek, záróvonalak,
matricák, nyomdai fémek ötvözése*

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE

BUDAPEST, VI. KERÜLET DESSEWFFY UTCA 32

TELEFON: 120-436, 127-735*

Nyomdagépjavító Vállalat

ÚJ GYÁRTMÁNYOK:

Velox MG1 52 × 72 cm-es gyorsajtó
Hengeres magasnyomó lehúzóprés
Ívrázóasztal A0-ás
Lemezolló 70 × 100 cm-es
Szedőtermi sorgyalú
Formaszállító kocsi
Öntőflaska
Rotációs lemezfúró stb.

A nyomda és papírfeldolgozó iparba
tartozó egyéb egyedi gépek,
segédberendezések gyártása.

GÉPÁTALAKÍTÁSOK:

Elavult rendszerű gépek átalakítása
és felújítása a legmodernebb
technológiai elveknek megfelelően.

GÉPJAVÍTÁSOK:

Az összes nyomda-, könyvkötő-
és papírfeldolgozóipari gép,
generál és részleges javítása.

ALKATRÉSZGYÁRTÁS:

Monotype, linotype szedőgépek
alkatrészei. Alkatrészek az összes
nyomda és könyvkötészeti géphez.

ÜZEMZAVARELHÁRÍTÁS:

Üzemközben előforduló géphibák
gyors, szakszerű javítása.

NYOMDAFESTÉKGYÁR



ÉVE

A NYOMDAIPAR SZOLGÁLATÁBAN

GYÁRTMÁNYAI:

offset, typo,
rotációs, mélynyomó,
anilin, cellofán,
üvegnyomó, bádognyomó,
festékek

ÚJDONSÁGOK:

STATIM offset, typo,
azonnal száradó festékek
(kísérleti gyártás)
Előkészületben
PRACTON újszerű offsetfesték